ENERGY EFFICIENCY WATCH

Energijos vartojimo efektyvumo didinimo strategijos Europoje

ES valstybių narių 2014 m. nacionalinių energijos vartojimo efektyvumo didinimo veiksmų planų ir strategijų tyrimas

Šalių ataskaitos

Lietuva

Co-funded by the Intelligent Energy Europe Programme of the European Union

Esminiai dalykai ir rekomendacijos

Ši ataskaita yra viena iš 28 šalių ataskaitų, kurios 2015 m. išleistos vykdant efektyvaus energijos vartojimo stebėsenos projektą (angl. „Energy Efficiency Watch“ – EEW). Joje aprašoma,

1) kaip pasikeitė nuo 2011 m. ES valstybių narių (VN) įgyvendinamos strategijos ir jų planai, pagrįsti 2014 metais išleistais nacionaliniais energijos vartojimo efektyvumo didinimo veiksmų planais (angl. „National Energy Efficiency Action Plan“ – NEEAP) ir kitais oficialiaisiais dokumentais, taip pat
2) atsiliepimai, gauti atlikus kiekybinę apklausą ir pasikalbėjus su specialistais apie tikrąjį strategijų įgyvendinimo efektyvumą (išsamiau – www.energy-efficiency-watch.org).

Be to, remiantis rezultatais, ataskaitoje siūloma, kaip galima Lietuvoje dar patobulinti atskirų sektorių ir visuotines energijos vartojimo efektyvumo didinimo strategijas.

Gautų duomenų apžvalga

NEEAP patikrinimas ir su Lietuvos specialistais atlikto tyrimo duomenys rodo, kad strategijų struktūra Lietuvoje buvo pakankamai stabili iki 2012 m. – tęsiami esami bendrieji efektyvumo reglamentavimo teisės aktai ir priimta dalis teisės aktų, kad būtų galima 2014 m. parengti energijos vartojimo efektyvumo įsipareigojimų sistemą. Netrukus bus priimti reglamentų projektai dėl pastatų atnaujinimo ir energetikos paslaugų bendrovių (angl. „Energy Services Company“ – ESCO) vystymo paramos, kad būtų galima pagerinti padėtį energetinių paslaugų rinkoje, kurioje, pasak 64 % specialistų, nėra jokios funkcionavimo pažangos. Kita vertus, struktūriniai fondai, iš kurių buvo finansuojamos energijos vartojimo efektyvumo didinimo programos, baigė galioti 2013 m. ir kol kas neaišku, kaip struktūriniai fondai bus naudojami energijos vartojimo efektyvumo priemonėms remti 2014–2020 m. laikotarpiu.

Energijos vartojimo efektyvumo didinimo specialistų nuomonės dėl Lietuvos strategijų ambicingumo išsiskyrė. Pusė apibūdina jas kaip ypač ambicingas arba ambicingas daugelyje sektorių, o kita pusė sako, kad jos mažai ambicingos arba ambicingos tik keliuose sektoriuose. Panašiai kiek mažiau nei pusė jų pastebi per pastaruosius trejus metus atsiradus daugelį ar bent jau nemažai papildomų strategijų, tačiau kita pusė mato vos keletą papildomų strategijų. Tas pats yra ir su energijos taupymo tikslais pagal Energijos vartojimo efektyvumo direktyvą (EED). 45 % specialistų mano, kad Lietuva juos pasieks, tačiau kiti 45 % galvoja, kad to padaryti nepavyks.

Pažanga sektoriuose

Toliau aprašyta strategijų pažanga sektoriuose:

- Visa apimančioje energijos vartojimo efektyvumo **valdymo sistemoje** nustatytas 2020 m. energijos vartojimo efektyvumo tikslas, kurį specialistai apibūdina kaip ambicingą, o nacionalinėje energetinės nepriklausomybės strategijoje iškelti energetikos sektoriaus tikslai iki 2050 m. Lietuva 2014 m. parengė energijos vartojimo efektyvumo įsipareigojimų sistemą, kuri pagal Lietuvos NEEAP padės šaliai pasiekti maždaug 80 % nustatyto tikslo. Įpareigotos dujų ir elektros energijos tiekimo įmonės ir centralizuoto šilumos tiekimo bendrovės. Vis dėlto specialistai pabrėžia, kad ES direktyvų, susijusių su energijos vartojimo efektyvumu, perkėlimas ir įgyvendinimas vyksta lėtai.
- **Viešajam sektoriui** iškeltas atskiras efektyvumo tikslas ir parengta daug viešųjų pastatų atnaujinimo programų. Viešųjų pastatų energijos valdymo bei energijos vartojimo audito programos ir viešųjų įstaigų keitimasis geriausia patirtimi tęsiamas nuo 2012 m. Be to, energijos vartojimo efektyvumo reikalavimai taikomi viešųjų pirkimų srityje, o atnaujinimo rodiklis, specialistų nuomone, artėja prie 3 %. Vis dėlto kelios tikslinės programos nebevykdomos (ypač Ignalinos programa dėl energijos suvartojimo mažinimo tam tikrose savivaldybėse), o dėl struktūrinių fondų panaudojimo 2014–2020 m. sprendimų kol kas nėra. Be to, vis dar nėra bendros viešojo sektoriaus strategijos.

- **Pastatų** fondas kelia didžiausią rūpestį, nes Lietuvoje juose suvartojama didelė dalis visos energijos (37 %). Kai kurios programos jau yra pasibaigusios, pavyzdžiui, probleminių komunalinio ūkio sričių programos. Tačiau tęsiamos kitos programos, pagal kurias subsidijuojamas namų ir daugiabučių pastatų atnaujinimas. Be to, nuo 2013 m. įvestos privalomosios šildymo bei vėsinimo sistemų patikros ir energijos vartojimo auditai. Lietuva sukūrė nacionalinę pastatų energinio naudingumo sertifikatų (ENS) duomenų bazę, kurioje galima peržiūrėti svarbiausius bet kurio į registrą įtraukto pastato, kurį galima susirasti pagal adresą, ENS duomenis, pavyzdžiui, energijos klasę arba energinį naudingumą. Vis dar vykdomos kelios informavimo iniciatyvos (informavimo kampanijos, pažangiųjų skaitiklių montavimas, audito specialistų mokymas). Sukurta energijos vartojimo auditų paramos programa. Vis dėlto kol kas trūksta aukštos kvalifikacijos profesionalų, galinčių teikti energijos vartojimo auditų ir sertifikavimo paslaugas. To pasekmė – maždaug pusė specialistų mano, kad Lietuva atsilieka nuo energijos beveik nevartojančių pastatų (nZEB) įsipareigojimo.
- Strategijų paketas dėl **buitinės technikos** iš esmės pagrįstas ES ekologinio projektavimo bei ES energijos vartojimo efektyvumo ženklinimo direktyvomis ir papildytas informavimo, švietimo bei mokymo veikla. Tačiau nėra jokių ekonominių paskatų geriausioms technologijoms įsigyti, be to, nevykdomas mažmeninės prekybos darbuotojų ir (arba) tiekimo grandinės dalyvių mokymas.
- Nuo 2011 m. beveik nepasikeitė strategijos, skirtos energijos vartojimo efektyvumo didinimui **pramonėje** remti. Jos apima savanoriškas sutartis su energetikos bendrovėmis, pagal kurias įsipareigojama 2020 m. pasiekti 10 % energijos ekonomiją. Finansavimas skiriamas energijos vartojimo auditų paslaugoms teikti, be to, galima imti lengvatines paskolas ir gauti subsidijų investicijoms į efektyvumo didinimą. Taip pat sukurtos kvalifikacijų suteikimo ir atestavimo sistemos, susijusios su energijos vartojimo auditais.
- Strategijos **transporto** srityje taip pat beveik nesikeitė ir daugiausia grindžiamos planavimo priemonėmis, investicijomis į kelius bei viešąjį transportą ir informavimą, švietimą bei konsultavimą. Be to, pradėta nauja programa, skatinanti naudoti taupančias degalus transporto priemones.

Rekomendacijos

Kaip būtų galima toliau gerinti strategijų paketą:

- Atsižvelgiant į energijos vartojimo efektyvumo didinimo **valdymo sistemą**, energijos efektyvumo įsipareigojimų sistema atveria teikiančią vilčių perspektyvą. Daugiausia dėmesio reikia skirti sparčiam bei veiksmingam sistemos įgyvendinimui ir jos plėtrai.
- Būtent **gyvenamųjų pastatų sektoriuje** reikia geriau informuoti visas suinteresuotąsias šalis. Atnaujinimo subsidijavimą galima didinti per tikslinio finansavimo sistemą, be to, reikia gerinti atnaujinimo rezultatų kontrolę.
- **Pastatų** ir **pramonės** sektoriuje galima būtų stiprinti energijos valdymo profesionalų ir auditorių mokymo strategijas, kad jie galėtų kelti kvalifikaciją ir gerinti įgyvendinamos energijos vartojimo efektyvumo didinimo veiklos kokybę.
- Rekomenduojama užkrinti, kad struktūrinių fondų lėšos būtų naudojamos **viešųjų pastatų** ir **pramonės objektų** energijos vartojimo efektyvumo didinimui remti, pavyzdžiui, teikiant lengvatines paskolas, jei esamomis programomis nepavyksta paskatinti investicijų, ypač tokių, kurių grąžos laikotarpis yra ilgas. Energijos vartojimo efektyvumo įsipareigojimų sistema turi būti sudaryta taip, kad palengvintų energijos vartojimo efektyvumo didinimo pramonėje finansavimą.
- Dėmesį **transporto** strategijoje reikėtų perkelti nuo infrastruktūros į gabenimo skirtingomis transporto rūšimis ir degalų taupymo skatinimą, tam naudojant reglamentavimo priemones ir ekonominius stimulus. Reikia numatyti finansines priemones taupančių degalus transporto priemonių naudojimui remti fiskaliniais metodais (automobilių apmokestinimas) arba taikant specialias finansavimo paskatas.

Strategijų vystymas pagal oficialiuosius dokumentus

Į toliau pateikiamą lentelę surašytos, pirma, 2011 m. Lietuvoje įgyvendintos strategijos ir, antra, strategijų pokyčiai po 2011 m. Strategijos surašytos remiantis dokumentų patikros rezultatais. Kad rezultatai būtų prasmingi, pirmiausia atsižvelgiama į antrąjį bei trečiąjį NEEAP ir į Energijos vartojimo efektyvumo direktyvos 4, 5 ir 7 straipsniuose pateiktą informaciją. „Odyssee Mure“ duomenų bazė taip pat buvo vertingas informacijos šaltinis. Atsižvelgiant į oficialiuosiuose dokumentuose pateikiamos informacijos kokybę buvo tiriama, ar strategijos vykdomos, nebevykdomos / susilpnėjusios arba pagerėjusios. Nebuvo galimybių įvertinti, kaip sekasi šias strategijas įgyvendinti ir kokie rezultatai jomis pasiekiami.
Strategijos struktūros pokyčiai iliustruojami toliau nurodytais simboliais:

- O reiškia, kad priemonė vykdoma be jokių žymių pokyčių,
- ✓ nurodo, kad strategija yra nauja,
- ✗ iliustruoja nebevykdomą strategiją,
- ☒ nurodo strategiją, kuri vykdoma, tačiau žymiai silpniau,
- ☑ atitinka strategiją, kuri vykdoma, tačiau žymiai geriau.

Visa apimanti energijos vartojimo efektyvumo didinimo valdymo sistema

Strategijų paketo elementas	2011 m. įgyvendintos strategijos	Strategijų pokyčiai po 2011 m.
Ilgalaikis (-ai) EE tikslas (-ai) ir strategija	• **Nacionalinėje energetikos strategijoje** keliami energijos vartojimo efektyvumo gerinimo visuose sektoriuose tikslai • **Įgyvendinimo planas** rengiamas kas ketverius metus, nurodant konkrečias tikslo siekimo priemones • **Lietuvos gyvenamųjų namų strategija** skirta ilgalaikiams gyvenamųjų namų strategijos tikslams nustatyti • **Savanoriškos sutartys su energetikos bendrovėmis**, skirtos sutaupyti 10 % energijos sąnaudų 2010–2020 m. laikotarpiu, palyginti su vidutinėmis 2001–2005 m. laikotarpio sąnaudomis	• O Vykdomos visos strategijos, planai ir sutartys. Lietuva išsikėlė energijos vartojimo efektyvumo tikslus pagal EED. Tebevykdomas 2008–2012 m. laikotarpio planas • ✓ **Nacionalinė energetinės nepriklausomybės strategija (NENS)** skirta pagrindiniams tikslams Lietuvos energetikos sektoriuje iki 2050 m. nustatyti • ✓ Reglamento projektas (dar neįgyvendintas): **Ilgalaikė pastatų nacionalinio fondo atnaujinimo strategija**
Nevyriausybinių bei rinkos dalyvių ir subnacionalinių įstaigų įtraukimas	• Savivaldybės, energetikos bendrovės ir (iš dalies) energetikos paslaugų teikėjai įtraukiami į įvairius projektus	• O Vykdoma
Energetikos agentūros ir klimato apsaugos agentūros	• Energetikos agentūra – **valstybės įmonė Energetikos agentūra** • **Centrinė projektų valdymo agentūra**	• O Abi energetikos agentūros vis dar veikia.
EE didinimo fondai viso proceso koordinavimui ir strategijų bei priemonių finansavimui	• **2007–2013 m. ES struktūrinis fondas**, kurio paskirtis – sumažinti energijos suvartojimą viešuosiuose pastatuose • **Lietuvos aplinkos apsaugos investicijų fondas (LAAIF)** naudoja subsidijas naudingiems aplinkai investicijų projektams finansuoti	• ✗ Struktūrinis fondas baigė galioti 2013 m. • O LAAIF veikla tęsiama

Strategijų paketo elementas	2011 m. įgyvendintos strategijos	Strategijų pokyčiai po 2011 m.
EE didinimo įsipareigojimų sistema viso proceso koordinavimui ir strategijų bei priemonių finansavimui	• **Savanoriškos sutartys su energetikos bendrovėmis**, skirtos sutaupyti 10 % energijos sąnaudų 2010–2020 m. laikotarpiu, palyginti su vidutinėmis 2001–2005 m. laikotarpio sąnaudomis (pradžia 2009 m.). Nenustatomos konkrečių rūšių priemonės	• O Savanoriškos sutartys tęsiamos • ✓ Energijos taupymo tikslas bus pasiektas įgyvendinant energijos vartojimo efektyvumo didinimo įsipareigojimų sistemą ir alternatyvias priemones.
Palankios pagrindinės sąlygos energetikos paslaugoms teikti	• **Pavyzdinės finansinių priemonių sutartys**, kurias sudaro energetikos paslaugų pirkėjai ir tokių paslaugų teikėjai	• O Lietuvoje energetikos paslaugų rinka išvystyta nepakankamai, šalyje yra vos keletas ESCO. Teisinė sistema sudaryta pagal Civilinį kodeksą, reglamentuojantį sandorių sudarymą • Reglamento projektas, skirtas energijos vartojimo efektyvumo didinimo paslaugų teikėjams remti
Energijos apmokestinimo tarifai viršija ES nustatytas minimalias ribas	• **Akcizas dujoms** nesiekia minimalaus tarifo, o akcizas elektros energijai atitinka minimalų tarifą. • **Taršos mokesčio lengvatos** nustatytos 2004 m.	• Akcizas dujoms ir elektros energijai bei taršos mokesčio lengvatos ir toliau taikomos
Parama moksliniams tyrimams ir technologinei plėtrai	• Tikrintuose dokumentuose duomenų nėra	• Tikrintuose dokumentuose duomenų nėra

Viešasis sektorius

Strategijų paketo elementas	2011 m. įgyvendintos strategijos	Strategijų pokyčiai po 2011 m.
Viešojo sektoriaus strategija	• **Viešųjų pastatų energijos valdymo organizavimas ir įgyvendinimas** • **Keitimasis geriausia patirtimi** tarp viešųjų įstaigų energijos vartojimo efektyvumo didinimo klausimais • **Viešųjų pastatų valdytojų mokymo kursai** apie energijos valdymą jų prižiūrimuose objektuose • **Operacija 2020** – iniciatyva, skirta ieškoti elektros energijos nuostolių mažinimo būdų ir užsiimti gyventojų švietimo veikla. Iniciatyvos tikslas – skatinti visuomenę atsakingai vartoti elektros energiją ir tinkamai elgtis su elektros tinklo prietaisais. Programos: elektros tinklų rekonstrukcija kaimo vietovėse, gatvių apšvietimo įrangos pirkimas ir švietimo kampanijos • **Energijos vartojimo auditų organizavimas**	• O Visos priemonės vykdomos

Strategijų paketo elementas	2011 m. įgyvendintos strategijos	Strategijų pokyčiai po 2011 m.
Viešieji pirkimai	• **Energijos vartojimo efektyvumo reikalavimai vykdant viešuosius pirkimus** ir prekių sąrašas • **Programa, skirta žaliesiems viešiesiems pirkimams įgyvendinti** • Žaliųjų viešųjų pirkimų **mokymo programa**, skirta valstybės tarnautojams	• O Energijos vartojimo efektyvumo didinimo vykdant viešuosius pirkimus programos tęsiamos. 25-iems gaminiams taikomi aplinkosauginiai kriterijai. Mokymo programa taip pat tęsiama
Viešieji pastatai	• Prieš atnaujinant viešuosius pastatus privaloma atlikti **energijos vartojimo efektyvumo auditą** • **Klimato kaitos specialioji programa** skirta viešųjų pastatų atnaujinimui remti bei mažai energijos vartojančių arba pasyviųjų pastatų statybai • **Švietimo įstaigų modernizavimo programa** • **Bendruomenių centrų modernizavimo programa** • **Muziejų pastatų modernizavimo programa** • **Bibliotekų atnaujinimo ir modernizavimo programa** • **2007–2013 m. ES struktūriniai fondai – sanglaudos skatinimo veiksmų programa** • **2007–2013 m. Ignalinos programa**, kurios tikslas – sumažinti viešųjų pastatų energijos sąnaudas Visagino, Ignalinos ir Zarasų savivaldybėse	• O ES struktūrinių fondų priemonės: Vykdant programas „**Viešųjų pastatų atnaujinimas nacionaliniu lygiu**“ ir „**Viešųjų pastatų atnaujinimas regioniniu lygiu**“ rekomenduojama atlikti energijos vartojimo auditus • O Specialioji programa tęsiama • O Išlikusios švietimo įstaigų, bendruomenių centrų ir muziejų modernizavimo programos • ✗ Bibliotekų atnaujinimo programos nebėra. Atnaujintos 28 bibliotekos • ✗ Struktūrinių fondų nebėra, tačiau iki 2013 m. pabaigos baigta vykdyti daugiau kaip 500 projektų • ✗ Ignalinos programa baigta 2013 m. • ✓ **Valstybinių įstaigų atnaujinimas**, kurio tikslas – užtikrinti, kad nuo 2014 m. kasmet būtų atnaujinama bent po 3 % valstybinių pastatų ploto
Parama moksliniams tyrimams ir technologinei plėtrai	• Tikrintuose dokumentuose duomenų nėra	• Tikrintuose dokumentuose duomenų nėra

Gyvenamųjų namų sektorius. Pastatai

Strategijų paketo elementas	2011 m. įgyvendintos strategijos	Strategijų pokyčiai po 2011 m.
Mažiausio energinio naudingumo standartai (MENS)	• **MENS** taikomi pastatų apvalkalų techninio projektavimo šiluminei daliai reglamentuoti; MENS dažnai atnaujinami • **Šildymo, vėdinimo ir oro kondicionavimo reikalavimų reglamentas** • **Pastato atitvarų šiluminėje technikoje** išdėstyti techniniai šildymo reikalavimai, keliami sienų projektui	• ☑ Pastatų energinio naudingumo projektavimas. Reglamentas taikomas gyvenamųjų ir negyvenamųjų pastatų energinio naudingumo projektams ir pastatų konstrukcijų šiluminėms techninėms savybėms • ✗ Pastato atitvarų šiluminė technika baigė galioti 2013 m.

Strategijų paketo elementas	2011 m. įgyvendintos strategijos	Strategijų pokyčiai po 2011 m.
Kiti reglamentai	• **Šildymo ir oro kondicionavimo sistemų tikrinimas**	• O Tikrinimas, ar oro kondicionavimo sistemos ir šildymo sistemos atitinka energijos vartojimo efektyvumo reikalavimus, pradėtas 2013 m. ir apima oro kondicionavimo įrangos naudingumo koeficientą, oro kondicionavimo sistemos didžiausio našumo atitiktį, kuro ir energijos vartojimo šildymo sistemose efektyvumo laipsnį
Subsidijos, mokestinis skatinimas	• **Daugiabučių pastatų atnaujinimo / modernizavimo parama**, skiriant 15 % valstybės lėšų ir teikiant lengvatines paskolas • **Energijos vartojimo efektyvumo didinimas namų ūkių sektoriuje (specialioji klimato kaitos programa)** – individualių gyvenamųjų namų (vienbučių arba dvibučių) atnaujinimo finansavimas užtikrinant C klasę ir sumažinant energijos sąnaudas bent 20 % • **Savivaldybių probleminių teritorijų plėtros programa 2011–2013 m.**, skirta skatinti daugiabučių namų savininkus modernizuoti energijos vartojimo požiūriu neefektyvius pastatus • **Visagino miesto programa**, skirta daugiabučių namų energijos vartojimo efektyvumui didinti • **Savivaldybių probleminių teritorijų plėtros programa 2011–2013 m.**, skirta gyvenamosios aplinkos patrauklumui didinti	• O Paramos programa tęsiama. 2005–2012 m. atnaujinti 479 namai • O Energijos vartojimo efektyvumo didinimo programa vis dar yra. 2012 m. finansuoti 62 projektai • X Probleminių teritorijų ir Visagino miesto programa baigta 2013 m. • O 2011–2013 m. laikotarpio probleminių teritorijų plėtros programa baigta. 2011–2012 m. atnaujinti 43 daugiabučiai namai ir naujai sutvarkyti 89 socialiniai būstai. Jei būtų įsteigta naujų fondų, programa būtų atnaujinta
Finansavimo priemonės	• **Daugiabučių pastatų atnaujinimo / modernizavimo parama**, skiriant 15 % valstybės lėšų ir teikiant lengvatines paskolas	• O Paramos programa tęsiama. 2005–2012 m. atnaujinti 479 namai
Energinio naudingumo sertifikatai (ENS)	• **ENS** privalomi projektuojant naujus pastatus ir atnaujinant didesnius kaip 1 000 m² ploto pastatus	• O ENS vis dar privalomi kai kuriems pastatams pagal ES reglamentus
Konsultavimas energijos klausimais ir auditai	• Tinkamumo nustatymo ir sertifikavimo sistema	• ☑ **Audituojami** pastatai, įranga ir technologiniai procesai • ☑ Pagal **daugiabučių pastatų atnaujinimo programą** atlikta 700 auditų

Strategijų paketo elementas	2011 m. įgyvendintos strategijos	Strategijų pokyčiai po 2011 m.
Investuotojų ir naudotojų informavimo priemonės	• **Informavimo, švietimo ir mokymo veikla**. Vartotojai konsultuojami ir informuojami (brošiūros, seminarai, televizija, radijas, parodos, konkursai), BETA teikia konsultavimo ir pagalbos paslaugas • **Reikalavimai užtikrinti energijos apskaitą ir įrengti tokios apskaitos prietaisus**, kad vartotojai turėtų informacijos ir būtų motyvuoti taupyti energiją • **Pažangiųjų skaitiklių įrengimas.** Elektros energijos sąnaudų duomenys vartotojams pateikiami ir savitarnos svetainėje „Mano elektra“	• O Visos informavimo priemonės vykdomos
Demonstraciniai projektai	• Tikrintuose dokumentuose duomenų nėra	• Tikrintuose dokumentuose duomenų nėra
Statybos profesionalų švietimas ir mokymas	• **Kvalifikacijos kėlimo ir atestavimo sistema**, skirta specialistams, atliekantiems pastatų auditus, statybos techninės veiklos pagrindinių sričių vadovams, teritorijų planavimo specialistams ir pan. Konferencijų ir seminarų organizavimas • **Interneto svetainėje** surašytos įgaliotosios ir paskirtosios mokymo įstaigos, turinčios teisę rengti mokomuosius profesionalų kvalifikacijos kėlimo kursus	• O Visos programos vykdomos
Parama moksliniams tyrimams ir technologinei plėtrai	• Tikrintuose dokumentuose duomenų nėra	• Tikrintuose dokumentuose duomenų nėra

Gyvenamųjų namų sektorius. Prietaisai

Strategijų paketo elementas	2011 m. įgyvendintos strategijos	Strategijų pokyčiai po 2011 m.
Mažiausio energinio naudingumo standartai (MENS)	• **Ekologinio projektavimo direktyva** įgyvendinama	• ○ Žymių pokyčių nėra
Ekonominiai stimulai	• Tikrintuose dokumentuose duomenų nėra	• Tikrintuose dokumentuose duomenų nėra
Energijos vartojimo efektyvumo ženklinimas	• **ES energijos vartojimo efektyvumo ženklinimo direktyva** įgyvendinama	• ○ Nepaminėta jokių žymių pokyčių
Informavimo priemonės	• **Informavimo, švietimo ir mokymo veikla**. Vartotojai konsultuojami ir informuojami (brošiūros, seminarai, televizija, radijas, parodos, konkursai), BETA teikia konsultavimo ir pagalbos paslaugas • **Elektromagija** – šviečiamoji iniciatyva, skirta supažindinti vaikus su elektra (žaidimai, testai ir kitos patrauklios priemonės)	• ○ Programos vis dar yra, 2012 m. surengtas kūrybinis konkursas. Studentai 2012 m. buvo pakviesti į konkursą „EkoKalėdos“
Mažmeninės prekybos darbuotojų ir kitų tiekimo grandinės dalyvių švietimas ir mokymas	• **Konferencijos, seminarai, konkursai ir parodos** organizuojamos šalies specialistų gebėjimams stiprinti	• ○ Programos vykdomos
Parama moksliniams tyrimams ir technologinei plėtrai	• Tikrintuose dokumentuose duomenų nėra	• Tikrintame dokumente duomenų nėra

Pramonė, tretinis sektorius ir žemės ūkis

Strategijų paketo elementas	2011 m. įgyvendintos strategijos	Strategijų pokyčiai po 2011 m.
MENS ir kiti įrangos, gamybos procesų, gaminių standartai	• **Ekologinio projektavimo direktyva** įgyvendinama	• ○ Žymių pokyčių nėra
Energijos taupymas ir veiklos tikslai, taikomi individualiosioms įmonėms	• Lietuva išsikėlė **tikslą** iki 2015 m. sumažinti energijos intensyvumą 10 % paslaugų sektoriuje ir 11 % pramonėje (palyginti su 2008 m.) • Energijos vartojimo efektyvumo didinimo projektas **Tiek, kiek reikia**, konferencija **Energetinio efektyvumo sprendimai – konkurencingam verslui** ir konkursas **Žaliasis protokolas**, skirtas išsiaiškinti, kuri organizacija racionaliausiai vartoja elektros energiją • **Savanoriškos sutartys su energetikos bendrovėmis**, skirtos sutaupyti 10 % energijos sąnaudų 2010–2020 m. laikotarpiu, palyginti su vidutinėmis 2001–2005 m. laikotarpio sąnaudomis	• Nėra informacijos apie pažangą siekiant energijos intensyvumo mažinimo tikslo • ○ Visos kitos priemonės vykdomos

Strategijų paketo elementas	2011 m. įgyvendintos strategijos	Strategijų pokyčiai po 2011 m.
Energijos valdymo sistemos ir kiti įsipareigojimai	• Pramonės **energijos sąnaudų valdymo** organizavimas • Pramonės energijos sąnaudų valdymo specialistų **mokymo kursai**	• O Visos priemonės vykdomos
Ekonominis investicijų skatinimas	• **Lietuvos aplinkos apsaugos investicijų fondas** siūlo lengvatines paskolas ir subsidijas • **Klimato kaitos specialioji programa: energijos vartojimo efektyvumo didinimas pramonėje (CCSP)**, kurio tikslas – pasiekti, kad energija būtų vartojama efektyviau gamyboje, kad būtų diegiamos nekenksmingos aplinkai technologijos • **Pramonėje įgyvendinamos priemonės**	• O Visos priemonės vykdomos
Finansinė parama teikiantiems konsultavimo energijos klausimais ir auditų paslaugas	• **Kvalifikacijos kėlimo ir atestavimo sistema**, susijusi su pastatų energijos vartojimo auditais, technologiniais procesais ir įranga • **2007–2013 m. ES struktūriniai fondai (auditų) „Procesas LT“**, skirti energijos vartojimo audito paslaugų pirkimui remti, kad būtų įvertinti gamybos procesai	• O Auditai bus atliekami pagal perkeltą EED • X Paramos programos nebėra
Energijos vartojimo efektyvumo ženklinimas	• **ES energijos vartojimo efektyvumo ženklinimo direktyva** įgyvendinama	• O Nepaminėta jokių žymių pokyčių
Parama moksliniams tyrimams ir technologinei plėtrai	• Tikrintuose dokumentuose duomenų nėra	• Tikrintuose dokumentuose duomenų nėra

Transporto sektorius

Strategijų paketo elementas	2011 m. įgyvendintos strategijos	Strategijų pokyčiai po 2011 m.
Planavimo priemonės	• **Nacionalinė transporto ir susisiekimo strategija**; svarbiausios priemonės (numatytos): dviračių bendrojo naudojimo programa, 500 km ilgio dviračių takų įrengimas, informacinės kampanijos, skatinančios naudoti transporto priemones taupant energiją, viešasis transportas, keliavimas pėsčiomis, dviračių parko atnaujinimas, automobilių bendro naudojimo plėtros gairės, mokesčių diferencijavimo pagal išmetamo CO_2 kiekį įstatymo projektas, riedmenų atnaujinimas, biodegalų ir alternatyviojo kuro vartojimo skatinimas • **Automatinės transporto valdymo sistemos:** transporto valdymo centras, šviesoforų valdiklis, šviesoforai, transporto priemonių aptikimo jutiklis, viešojo transporto pirmumo sistema, elektroninės vairuotojų informavimo švieslentės, eismo stebėjimo sistema, greičio matavimo sistema; pradėta 2006 m. Programa įgyvendinta Vilniaus mieste • Elektromobilių įkrovimo stotelių tinklo diegimas, vandenilio pildymo punktai (planuojama)	• O Nacionalinė transporto ir susisiekimo strategija (tokia strategija buvo suplanuota, tačiau iš tikrųjų iki 2013 m. pabaigos galiojo ilgalaikė (iki 2025 m.) transporto sistemos plėtros strategija (nuo 2005 m.) • O Automatinės transporto valdymo sistemos. Programą sudaro: transporto valdymo centras, šviesoforų valdiklis, šviesoforai, transporto priemonių aptikimo jutiklis, viešojo transporto pirmumo sistema, elektroninės vairuotojų informavimo švieslentės, eismo stebėjimo sistema, greičio matavimo sistema. • ✓ **Nacionalinė susisiekimo plėtros 2014–2022 m. programa**. Priemonės: ekonominių ir administracinių metodų taikymas efektyviam degalų vartojimui transporto srityje skatinti; visuomenės įgūdžių stiprinimas; biodegalų vartojimo skatinimas, reikiamos infrastruktūros plėtra ir transporto priemonių parko atnaujinimas; transporto keliamo triukšmo mažinimas.
Reglamentavimo priemonės	• Tikrintuose dokumentuose duomenų nėra	• Tikrintuose dokumentuose duomenų nėra

Strategijų paketo elementas	2011 m. įgyvendintos strategijos	Strategijų pokyčiai po 2011 m.
Ekonominiai stimulai	• **2007–2013 m. ES struktūriniai fondai viešajam transportui**: Ekologiškų viešojo transporto priemonių (dujinių, elektrinių, hibridinių troleibusų ir autobusų) pirkimas, gatvių dalies, skirtos viešajam transportui, rekonstrukcija, dviračių infrastruktūros modernizavimas (stovai, pastogės, takai), automobilių ir dviračių stovėjimo aikštelės pagal principą P&R ir B&R, viešojo transporto priemonių pritaikymas dviračiams vežti; biudžetas – 86 mln. LTL • **2007–2013 m. ES struktūriniai fondai ekonomikos augimui**: nacionalinės reikšmės kelių, geležinkelių, jungiamųjų kelių rekonstrukcija, žvyrkelių asfaltavimas, kelio dangos gerinimas, regioninių geležinkelio linijų pralaidumo didinimas, vietinės reikšmės kelių, tunelių, požeminių sankryžų rekonstrukcija; biudžetas – 1 794,14 mln. LTL • **Kelių priežiūros ir plėtros programa (2000–2015 m.)**: kelių, tiltų ir kitų objektų projektavimas bei statyba, informacijos keliuose sistemos kūrimas, eismo saugumo programų įgyvendinimas, 2011 m. metinis biudžetas – 986,7 mln. LTL • **Specialioji klimato kaitos programa**: skirta skatinti ekologiškų viešojo transporto priemonių (naujų autobusų, troleibusų, lokomotyvų) ir infrastruktūros plėtrą; biudžetas – 85 mln. LTL • **Elektromobilių, hibridinių elektrinių transporto priemonių, vandenilinių automobilių įsigijimo skatinimas (planuojama),** transporto priemonių pritaikymas atsinaujinantiesiems energijos ištekliams	• ○ ES struktūriniai fondai „Kompleksinė ekologiško viešojo transporto plėtra“ baigėsi 2013 m., tačiau kai kurių projektų įgyvendinimas tęsiamas • ○ ES struktūriniai fondai „Esminė ekonominė infrastruktūra“ baigėsi 2013 m., tačiau kai kurių projektų įgyvendinimas tęsiamas • ○ Kelių priežiūros ir plėtros programa • ○ Specialioji klimato kaitos programa
Informavimas ir konsultavimas	• Informavimo ir švietimo kampanijos apie susisiekimą miestuose be automobilio, vykdomos nuo 2000 m. • Ekologiškas vairavimas įtrauktas į asmenų, siekiančių gauti vairuotojo pažymėjimą, pirminio rengimo programą; pradėta 2010 m.	• ○ Susisiekimo miestuose be automobilio kampanija „Diena be automobilio“ • ○ Ekologiško vairavimo skatinimas
Parama moksliniams tyrimams ir technologinei plėtrai	• Demonstraciniai projektai, reklamuojantys elektromobilius, hibridines elektrines transporto priemones bei vandenilinius automobilius ir reikiamos infrastruktūros kūrimą (planuojama)	• Tikrintuose dokumentuose duomenų nėra

Strategijų plėtra pagal specialistų apklausos rezultatus

Siekiant plačiau apžvelgti energijos vartojimo efektyvumo didinimo pažangą, šiame skirsnyje remiamasi informacija, gauta atlikus kiekybines apklausas ir surengus kokybinius pokalbius. Kiekvienoje šalyje, vertinamoje pagal efektyvaus energijos vartojimo stebėsenos projektą, žodžiu apklausta po tris specialistus, o kiekybinėje apklausoje dalyvavo 23 Lietuvos energijos vartojimo efektyvumo didinimo specialistai. Specialistai dirba su verslo įmonėmis, universitetais ir mokslinių tyrimų organizacijomis, viešojo sektoriaus įstaigomis arba energetikos agentūromis. Toliau pateikiami visi rezultatai pagrįsti vien šių specialistų vertinimu. Čia taip pat pateikti šalių pažangos rodikliai, pagal kuriuos lengviau palyginti įvairias šalis ir strategijos sritis. Rodiklis apskaičiuotas pagal atsakymus į penkis kiekybinės apklausos klausimus (anketa pateikiama priede). Tiksliau, pagal 1 klausimą (energijos vartojimo efektyvumo didinimo strategijų ambicingumas), 2 klausimą (pažanga per pastaruosius 3 metus), 4 klausimą (metinis sutaupymo tikslas), 7 klausimą (nZEB tikslas) ir 8 klausimą (pagerėjimas svarbiausiose energetikos strategijos srityse). Atsakymams suteikta svorinė reikšmė (labiausiai teigiamo atsakymo reikšmė buvo 100, o mažiausiai teigiamo – 0).

Lietuvos specialistų nuomone, Lietuvos pažanga nuo antrojo NEEAP yra nuo geros iki vidutinės (šalies pažangos rodiklis – 9 iš 28). Pažangos sparta žymiai padidėjo, palyginti su trimis ankstesniais metais (2012 m. apklausos duomenimis, šalies pažangos rodiklis – 18 iš 27).
Apklaustųjų nuomonės dėl bendro energijos vartojimo efektyvumo didinimo strategijų ambicingumo išsiskiria: pusė iš jų mano, kad jos yra bent kiek ambicingos daugelyje sektorių, tačiau kita pusė galvoja, kad ambicingumas yra arba labai mažas, arba strategijos bent kiek ambicingos tik keliuose sektoriuose. Nuomonės panašiai pasiskirstė ir dėl naujų strategijų įvedimo: maždaug 50 % mato nemažai arba daug per pastaruosius trejus metus atsiradusių papildomų strategijų, o kiti mato jų tik keletą.
Pagrindiniai iššūkiai, kuriuos nurodė specialistai, yra degalų trūkumas ir esamo pastatų fondo atnaujinimas. Teigiamu pasiekimu jie įvardija privalomų energijos vartojimo auditų įvedimą pramonės sektoriuje.

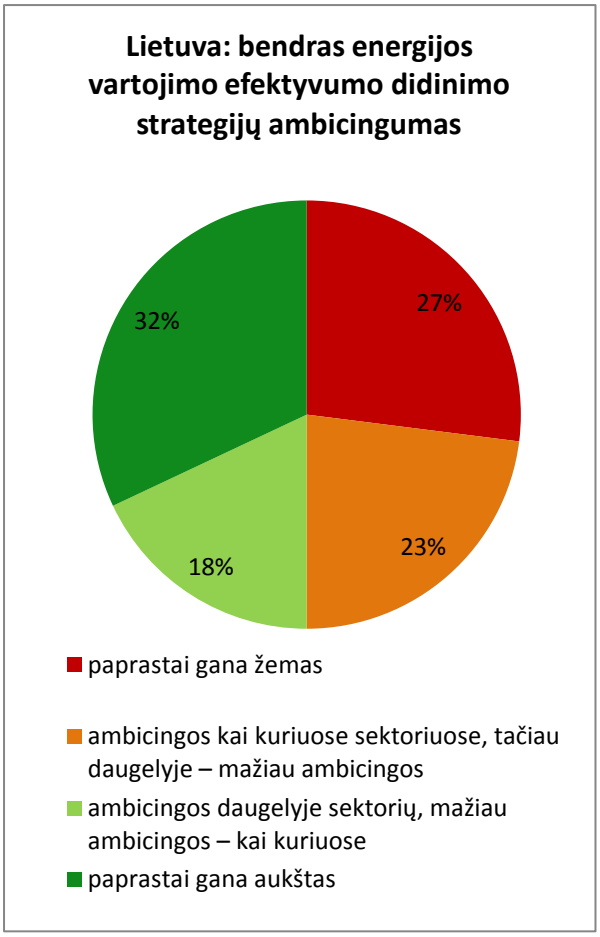

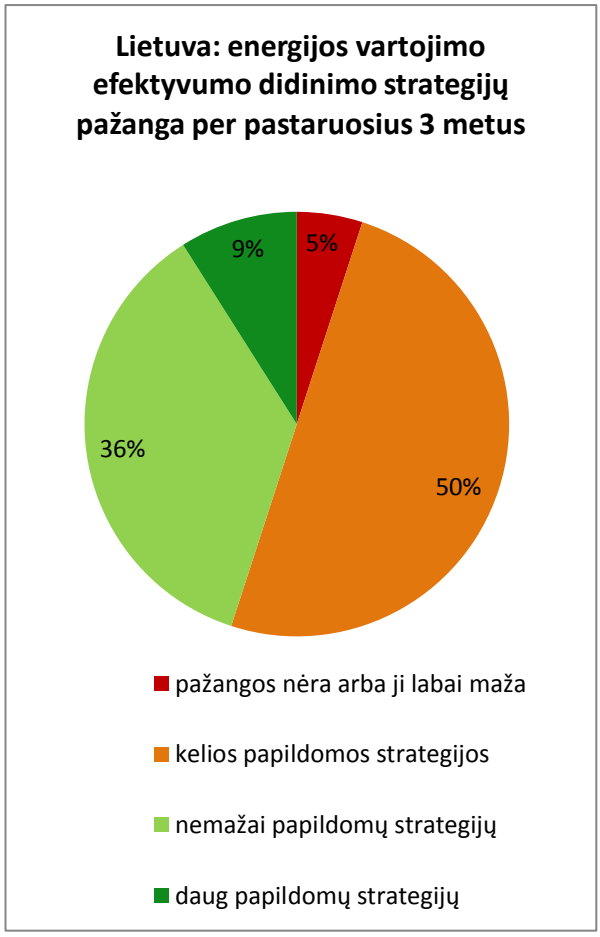

Išsiskyrė nuomonės dėl to, ar pavyks pasiekti taupymo tikslą pagal EED (reikia naujai sutaupyti 1,5 % nuo galutiniams vartotojams kasmet parduodamos energijos kiekio), kuris yra vienas iš aukščiausių ES. Beveik 50 % specialistų įsitikinę, jog Lietuva atsilieka nuo savo įsipareigojimo pagal EPBD, kad iki 2020 m visi nauji pastatai atitiks energijos beveik nevartojančių pastatų kategoriją. Tai viena mažiausių verčių iš visų valstybių narių.

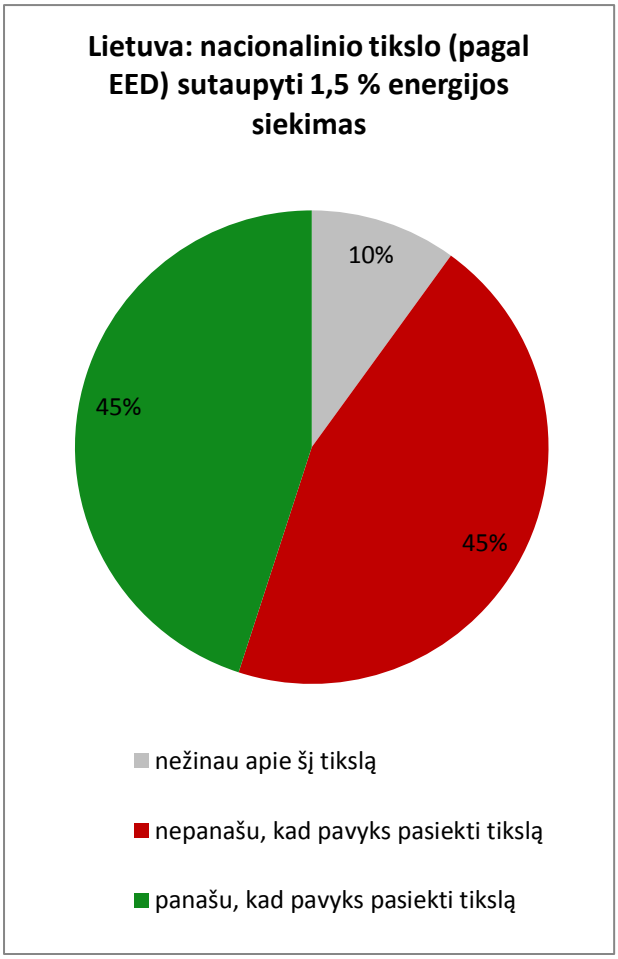

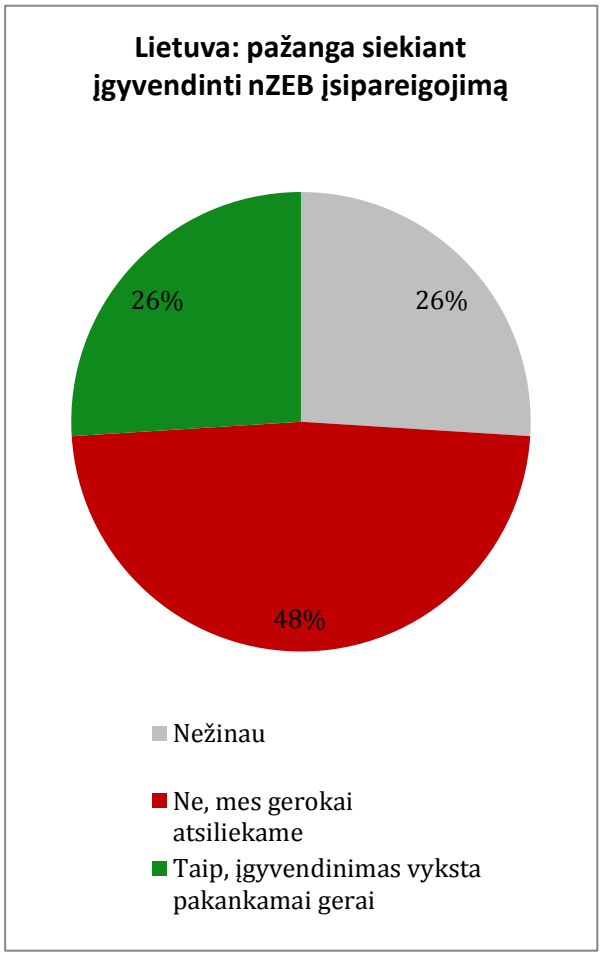

Viešajame sektoriuje struktūriniai fondai buvo naudojami pastatų atnaujinimui inicijuoti. Specialistai nurodo, kad tuo metu, kai vyko apklausa, buvo rengiamas naujas įstatymas, kuris, kaip jie tikisi, padės vystytis energijos vartojimo efektyvumo didinimo rangos paslaugų rinkai (kurios pažanga kol kas labai menka).
Specialistai nurodo, kad atnaujinimas gyvenamųjų namų sektoriuje vyksta sparčiau.
Energijos vartojimo efektyvumas paslaugų sektoriuje ankstesniais metais nebuvo prioritetinė sritis. Energijos vartojimo efektyvumui didinti pramonėje buvo skirtos finansavimo programos.
Transporto sektoriuje, pasak specialistų, trūksta paramos viešajam transportui.

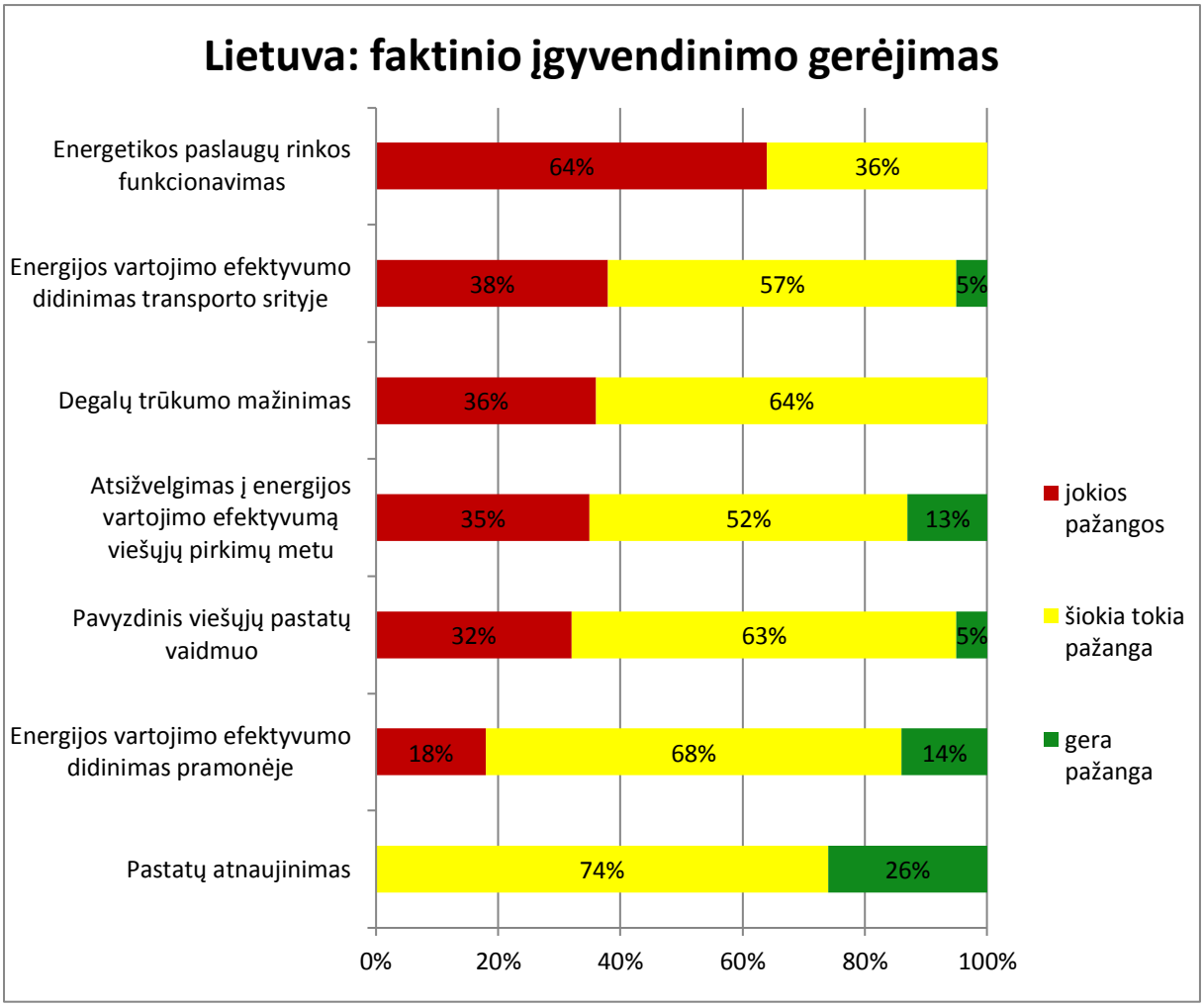

Kai kalbama apie tam tikros strategijos priemones, Lietuvos specialistai mano, kad energijos vartojimo efektyvumo reikalavimai, keliami naujiems ir atnaujintiems pastatams, yra veiksmingiausi (vertinami kaip bent iš dalies veiksmingi atitinkamai 81 % ir 85 %). Nuomonės skiriasi dėl šildymo bei oro kondicionavimo sistemų patikros ir energijos apmokestinimo, kur panaši procentinė dalis specialistų mano, kad priemonės yra „bent iš dalies veiksmingos“ ir „visai neveiksmingos“. Didžiausias įvertis „visai neveiksmingos“ priskiriamas vietinės energetikos planavimo programoms (52 % – vienas žemiausių įverčių iš visų valstybių narių).

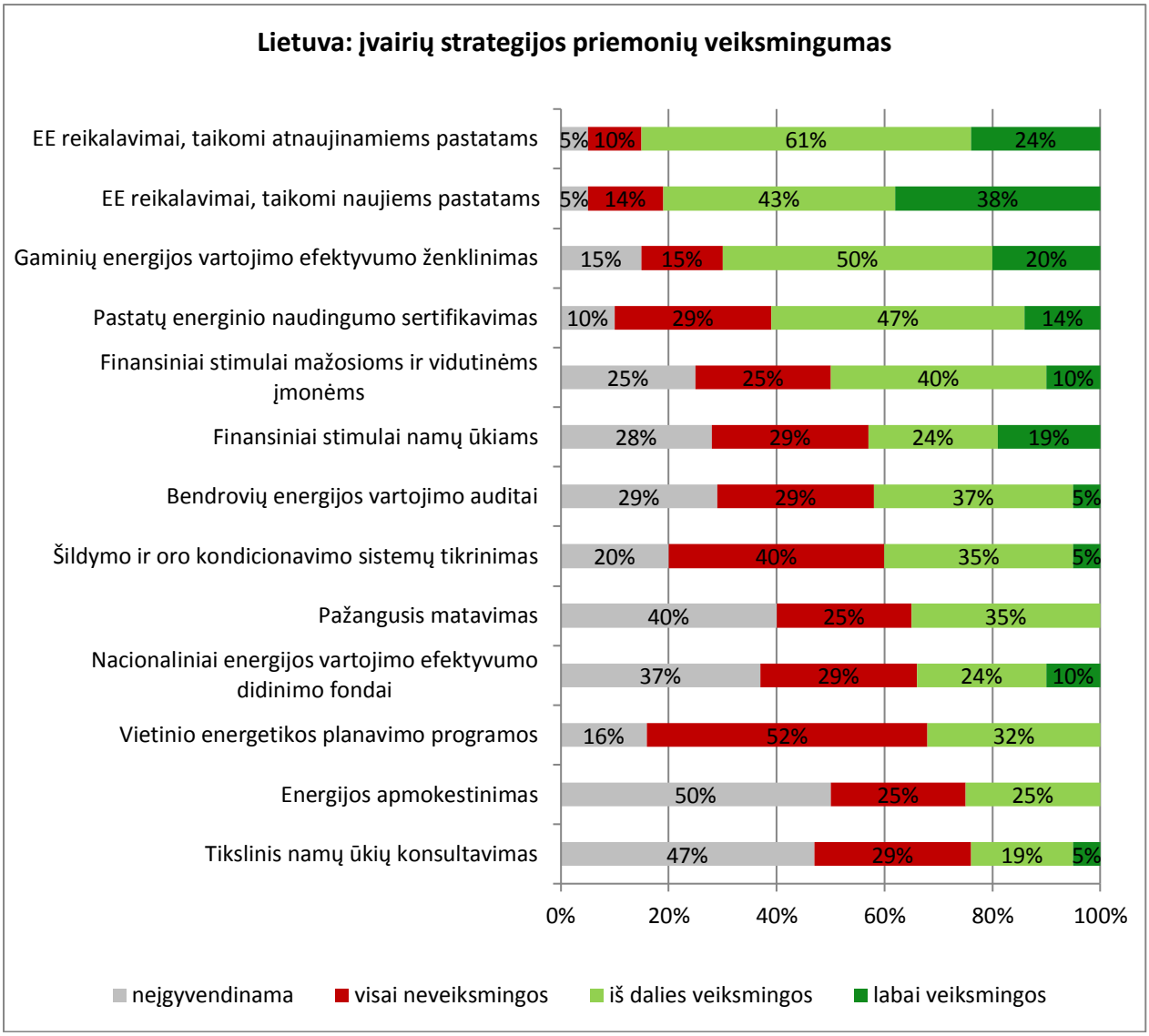

Gerosios patirties pavyzdžiai

Pramonės įmonių sudaromos savanoriškos efektyvaus energijos vartojimo sutartys, didelių bendrovių įsipareigojimai atlikti energijos vartojimo auditą ir energijos vartojimo efektyvumo didinimo įsipareigojimų sistema sudaro perspektyvų pagrindą veiksmingai skatinti investicijas į energijos vartojimo efektyvumo didinimą pramonės sektoriuje. Įsipareigojimų sistema yra finansinė paskata veikti, o energijos vartojimo auditai padeda bendrovėms identifikuoti geriausią potencialą ir apskaičiuoti didžiausią energijos vartojimo efektyvumo didinimo priemonių naudą. Savanoriška sutartis užtikrina politinį spaudimą veikti. Šios trys priemonės kartu, jei jos tinkamai įgyvendinamos ir tarpusavyje koordinuojamos, turėtų užtikrinti pakankamą paskatą augti investicijoms į energijos vartojimo efektyvumo didinimo priemones pramonės sektoriuje. Tačiau jos pradėtos įgyvendinti visai neseniai, todėl pasiektus jų rezultatus apibendrinti dar per anksti.

2015 m. patvirtintos kelios priemonės, skirtos investicijoms į energijos vartojimo efektyvumo didinimo priemones finansiškai skatinti. Jos apima:

- viešųjų ir daugiabučių pastatų modernizavimą siekiant sumažinti energijos sąnaudas (numatytas 21,7 mln. eurų finansavimas ir 25–100 % subsidijavimo lygis);

- mažų gyvenamųjų pastatų modernizavimą. Subsidijos skiriamos, jei energijos suvartojimas sumažinamas bent 20 % ir pastatas pasiekia C energijos klasę (finansuojama 1,0 mln. eurų, dengiama iki 30 % bendros tinkamos sumos).

Šios finansavimo galimybės kartu su energinio naudingumo sertifikavimo sistema, užtikrinančia skaidrumą, nes jos duomenų apie pastatų energijos sąnaudas bazė yra prieinama viešai, gali būti laikomos gera paskata atnaujinti pastatus.

Atsakomybės ribojimas

Visa atsakomybė už šio leidinio turinį tenka jo autoriams. Jis nebūtinai atitinka Europos Sąjungos nuomonę. Nei Mažųjų ir vidutinių įmonių reikalų vykdomoji įstaiga, nei Europos Komisija nėra atsakingos už leidinyje pateiktos informacijos bet kokį panaudojimą. Čia atliktas tyrimas pagrįstas beveik vien informacija, kuri pateikiama energijos vartojimo efektyvumo didinimo veiksmų planuose. Dėl to žemas bet kurio nagrinėto kriterijaus įvertis galėjo susidaryti dėl išsamios informacijos trūkumo energijos vartojimo efektyvumo didinimo veiksmų plane. Be to, kai kurių šalių specialistų buvo paprašyta peržiūrėti ataskaitas. Vis dėlto ne kiekvienoje šalyje buvo specialistų, ir atlikti išsamų strategijų bei priemonių tyrimą buvo įmanoma rengiant ne visas ataskaitas. Šio vertinimo tikslas – ne apžvelgti visas valstybių narių strategijas, bet atkreipti dėmesį į atskiras kiekvienos valstybės narės sąlygas.

Projektas

Efektyvaus energijos vartojimo stebėsenos projektu siekiama įgyvendinti ne tik Energijos vartojimo efektyvumo direktyvą, bet ir susijusias strategijas, pavyzdžiui, Pastatų energinio naudingumo direktyvą (EPBD) ir Ekologinio projektavimo (ErP) direktyvą ne tik nacionaliniu, bet ir regioniniu bei vietiniu lygiu. Šioje ataskaitoje apie šalį parodyta, kokią pavyko pasiekti pažangą įgyvendinant nacionalines energijos vartojimo efektyvumo didinimo strategijas, kurias pavyko nustatyti tikrinant energijos vartojimo efektyvumo didinimo veiksmų planus ir atliekant išsamią specialistų apklausą ES mastu.
www.energy-efficiency-watch.org

Autoriai

Stefan Thomas, Felix Suerkemper, Thomas Adisorn, Dorothea Hauptstock, Carolin Schäfer-Sparenberg, Lena Tholen, Florin Vondung (Vupertalio institutas)
Daniel Becker, Lucie Tesniere, Charles Bourgault, Sonja Förster („Ecofys“)
Christiane Egger („OÖ Energiesparverband“)
Bendradarbiai:
Reinhold Priewasser (Linco universitetas), Nils Borg („eceee“), Dominique Bourges („Fedarene“), Peter Schilken („Energy Cities“)

Santrumpų sąrašas

EE – energijos vartojimo efektyvumas, **EED** – Energijos vartojimo efektyvumo direktyva, **ENS** – energinio naudingumo sertifikatai, **EPBD** – Pastatų energinio naudingumo direktyva, **ESCO** – energetinių paslaugų bendrovė, **ES** – Europos Sąjunga, **EEW** – efektyvaus energijos vartojimo stebėsena, **MEPS** – mažiausio energinio naudingumo standartai, **MURE** – Mesures d'Utilisation Rationelle de l'Energie, **NEEAP** – nacionalinis energijos vartojimo efektyvumo didinimo veiksmų planas, **nZEB** – energijos beveik nevartojantys pastatai, **R&D** – moksliniai tyrimai ir technologinė plėtra

Wuppertal Institute for Climate, Environment and Energy
ECOFYS sustainable energy for everyone
OÖENERGIESPARVERBAND